

ПРАВознавство

УДК 378.017:502

Шлюбний договір: переваги та недоліки

О. В. Бухало

здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня, 3 курс,

спеціальність «Право», навчально-науковий інститут права

Науковий керівник – к.ю.н., професор І. В. Міщук

*Національний університет водного господарства та природокористування,
м. Рівне, Україна*

У статті досліджено інститут шлюбного договору, з'ясовано основні переваги та недоліки досліджуваного явища. Доведено, що перевагами є: встановлення, з ким із батьків проживатиме дитина, а також визначення чіткого розміру аліментів; запобігання можливим конфліктам і уникнення затяжних судових розглядів; на відміну від деяких європейських країн, шлюбний договір в Україні не може регулювати такі питання, як обмеження часу, проведеного з друзями, або питання, пов'язані з народженням дітей. Він також не може поставити одного з подружжя в надзвичайно не вигідне становище, як це іноді трапляється в законодавстві деяких іноземних держав. Щодо недоліків шлюбного договору, то варто вказати на негативне сприйняття, колізію з Конституцією; складність укладання.

Ключові слова: шлюб, шлюбний договір, майнові права подружжя, укладання шлюбного договору.

The article examines the institution of the marriage contract, finds out the main advantages and disadvantages of the studied phenomenon. In particular, it has been proven that the advantages should include: establishing which parent the child will live with, as well as determining a clear amount of alimony; prevention of possible conflicts and avoidance of protracted legal proceedings; unlike some European countries, the marriage contract in Ukraine cannot regulate such issues as limiting the time spent with friends or issues related to the birth of children. Nor can it place one of the spouses at an extreme disadvantage, as sometimes happens in the legislation of some foreign countries. Regarding the shortcomings of the marriage contract, it is worth pointing out: negative perception; conflict with the Constitution; complexity of laying.

Keywords: marriage, marriage contract, property rights of spouses, conclusion of marriage contract.

На сьогодні питання врегулювання майнових прав та обов'язків подружжя в сімейному праві є досить проблематичними. Одним із способів щоб запобігти непорозумінням між подружжям і зменшити кількість судових процесів у цій сфері та забезпечити спокій і впевненість, в юридичній практиці існує так званий «шлюбний договір».

Особливості шлюбного договору були предметом дослідження таких науковців, як О. П. Письменна, Я. І. Новикова, Л. М. Дорошенко, А. О. Бистра, І. В. Жилінкова, О. О. Ульяненко та ін. [7].

Історично шлюбний договір за нормами звичаєвого права виник ще в XVI столітті. Спочатку він був усним, проте вже в XVII столітті набув письмової форми, яка фіксувалася певними документами. Щодо сучасності, в Україні шлюбний договір вперше на законодавчому рівні був офіційно закріплений Законом України № 11/96-ВР від 30.01.1996 р.

«Про внесення змін і доповнень до Кодексу про шлюб та сім'ю України», де в статті 27 було встановлено правовий статус шлюбного договору (контракту). Згодом правова база була доповнена постановою Кабінету Міністрів України від 16.06.1993 р. № 457 «Про порядок укладання шлюбного контракту». Продовженням «лінії» щодо офіційного закріплення шлюбного договору в законодавстві стала поява Сімейного кодексу України від 10 січня 2002 року, який регулює умови укладення, зміни та розірвання шлюбного договору, а також права та обов'язки сторін, хоча чіткого визначення цього договору в ньому не надається. 16 січня 2003 року був ухвалений Цивільний кодекс України, який визначає загальні положення, пов'язані з договірними відносинами в цій сфері, доповнюючи попередні [2].

О. Н. Костіна вважає, що шлюбний договір – це угода між особами, що вступають у шлюб, або подружжям, спрямована на встановлення, зміну або припинення їх майнових і (або) особистих немайнових прав і обов'язків у шлюбі і (або) при його розірванні, а також на вирішення інших питань, якщо це не порушує права і законні інтереси інших осіб і не суперечить законодавству [1, С. 159]. О. О. Ульяненко, стверджує, що шлюбний договір є угодою осіб різної статі, які подали заяву про реєстрацію шлюбу, чи угодою подружжя, що регулює майнові відносини між ними щодо порядку набуття права власності на спільне та роздільне майно чи інших майнових прав, порядку володіння, користування та розпорядження ним, порядку його розподілу в разі припинення шлюбу, а також регулює майнові права та обов'язки подружжя як батьків відповідно до вимог сімейного та цивільного права [6, С. 64].

Варто зазначити, що вчені дискутують не лише щодо конкретизації поняття, але й з приводу його назви «шлюбний договір» чи «шлюбний контракт». На думку З. В. Ромовської, слід використовувати термін «договір», тому що це зумовлено «українізацією правничої термінології» [3, С. 202]. Однак С. Я. Фурса вважає, що формулювання «шлюбний контракт» є більш вдалим, зумовлюючи це тим, що, термін «контракт» дозволяє чітко відмежувати цей вид угоди від інших договорів, які можуть укладатися подружжям [5, С. 66].

У нашій роботі ми будемо застосовувати термін «шлюбний договір», оскільки саме це відповідає чинному законодавству України.

Сімейний кодекс України передбачає, що шлюбний договір може бути укладено особами, які подали заяву про реєстрацію шлюбу, а також подружжям. Шлюбним договором регулюються майнові відносини між подружжям, визначаються їхні майнові права та обов'язки, також можуть бути визначені майнові права та обов'язки подружжя як батьків [4].

Отже, на нашу думку шлюбний договір в Україні – це нотаріально посвідчена двома сторонами юридична угода, яка укладається подружжям, або тими хто планує одружитися, з приводу врегулювання майнових та немайнових прав та обов'язків.

Зауважимо, що поява досліджуваного нами шлюбного договору, дає можливість виокремити нам основні переваги та недоліки.

Зокрема, згідно із Сімейним кодексом України, а саме розділом 10, шлюбний договір: набирає чинності під час укладення шлюбу або в день його письмового нотаріального посвідчення; регулює майнові відносини та права й обов'язки подружжя як батьків, але може регулювати особисті відносини; не може ставити одного з подружжя у надзвичайно невігідне матеріальне становище; може встановлювати загальний строк його дії, а також строки тривалості окремих прав та обов'язків; передбачає, що одностороння відмова від шлюбного договору не допускається; на вимогу одного з подружжя може бути розірваний за рішенням суду з підстав, що мають істотне значення.

Переваги шлюбного договору в Україні:

–Впорядкування майнових відносин. Кожен із подружжя має чітке уявлення про те, яке майно залишається в його володінні у випадку розлучення.

–Встановлення, з ким із батьків проживатиме дитина, а також визначення чіткого розміру аліментів.

–Запобігання можливим конфліктам і уникнення затяжних судових розглядів.

–На відміну від деяких європейських країн, шлюбний договір в Україні не може регулювати такі питання, як обмеження часу, проведеного з друзями, або питання, пов'язані з народженням дітей. Він також не може поставити одного з подружжя в надзвичайно невігідне становище, як це іноді трапляється в законодавстві деяких іноземних держав.

Щодо недоліків шлюбного договору, то, на нашу думку, це:

–негативне сприйняття. Багато українців досі не розуміють сенсу шлюбного договору, оскільки вважають, що шлюб має базуватися на довірі між подружжям. Крім того, багато хто відповідально ставиться до збереження шлюбу, ідея про можливість розлучення сприймається як негативна;

– колізія з Конституцією. Існує думка, що шлюбний договір може не відповідати нормам, зазначеним в Основному законі України, зокрема в статті 64, де вказано, що конституційні права і свободи людини та громадянина не можуть бути обмежені, крім випадків, передбачених Конституцією України;

–складність укладання. Складання шлюбного договору може вимагати значного часу, фінансових витрат та залучення кваліфікованої юридичної допомоги.

Також варто зазначити, що шлюбний договір в Україні значно відрізняється і не є таким популярним, як у європейських країнах. Наприклад, в Німеччині, на відміну від України, шлюбний договір можна укласти через представника, а також у ньому передбачаються питання, пов'язані з народженням дітей, їх вихованням та доглядом. У законодавстві Франції зазначено, що неповнолітній може укласти шлюбний договір за згодою батьків або інших представників. А у Швейцарії невід'ємною частиною підписання шлюбного договору є присутність двох свідків, що відрізняється від українських вимог [8].

Отже, враховуючи сучасні реалії правового регулювання шлюбного договору в Україні, цей інструмент має значний потенціал для запобігання конфліктам у майнових відносинах подружжя. Він не лише врегульовує питання власності, але й дає можливість парам заздалегідь домовитися про важливі аспекти спільного життя. Попри це, в суспільстві досі є певний скептицизм щодо його застосування.

Крім того, правова база, що регулює шлюбний договір, потребує вдосконалення і розширення для забезпечення більшої чіткості. Порівняння з європейськими практиками свідчить про можливість покращення українського законодавства без втрати його унікальних особливостей.

Налагодження суспільного ставлення до шлюбного договору та спрощення процедур його укладення допоможе зробити цей інструмент доступнішим. У перспективі він може стати ефективним механізмом не лише для впорядкування майнових питань, але й для попередження конфліктів, забезпечуючи стабільність і передбачуваність у подружніх стосунках.

Таким чином, для повноцінного визнання шлюбного договору в Україні потрібні зміни як у суспільній свідомості, так і в законодавчій базі, що дозволить ефективніше захищати інтереси подружжя і сприяти гармонійному розвитку сімейних відносин.

1. Костина Е. Н. Поняття і сторони шлюбного договору за законодавством Республіки Білорусь. *Актуальні проблеми цивільного права*. 2014. № 2 (3). С. 157–163.
2. Наулко В. І. Культура і побут населення України : монографія. К. : Либідь, 1991. 230 с.
3. Ромовська З. В. Сімейний кодекс України : науково-практичний коментар. К. : Ін-юре, 2003. 532 с.
4. Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 21–22. Ч. 1, ст. 92; Ч. 1, 2 ст. 93.
5. Фурса С. Шлюбний контракт в нотаріальному процесі. *Право України*. 2000. № 5. С. 55–62.
6. Циверенко Г. П., Трикоз О. О. Шлюбний договір: українська сучасність. *Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Сер. Юридичні науки*. 2013. № 1. С. 63–67.
7. Чеховська І. В., Яременко В. С. Право на укладення шлюбного договору. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 2. С. 144–147. URL: http://www.lsej.org.ua/2_2020/39.pdf (дата звернення: 13.10.2024).
8. Соболев В. П. Шлюбний договір: зарубіжний досвід і перспективи його запозичення в законодавство України. *Юридичний науковий електронний журнал : електронне наукове фахове видання*. 2021. № 6. С. 82–84.